

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИЛЕМИ ВІЙНИ І МИРУ У ХХІ СТОЛІТТІ

Суттєвою рисою дилеми війни і миру у ХХІ столітті стало стирання межі між миром і війною і поява таких феноменів, як «гібридний мир» і «гібридна війна». Це зумовило необхідність здійснення пошуків шляхів вирішення такої дилеми з метою недопущення дегуманізації людської цивілізації. Для розуміння дилеми війни і миру у сучасному суспільстві слід розкрити головні передумови формування «гібридного миру» і «гібридної війни» у міжнародному співтоваристві.

Так, Г. Перепелиця передумовами такого політико-правового становища світового порядку називає 4 тенденції (Perepelytsia H. The dilemma of war and peace in the trend of the xxi century (Russian – Ukrainian case). *Przegląd Strategiczny*. 2021. No. 14. P. 249–275). Перша з них, це трансформація системи міжнародних відносин на багатополарність після закінчення холодної війни, що призвело до дисбалансу між ключовими гравцями, які підтримували існуючий порядок однополарного світу. Така трансформація призвела до кардинальних геополітичних зрушень і виникнення статутної асиметрії. Зміна співвідношення сил у порушеній системі призвела до перегляду балансу інтересів і сфер впливу.

Другою тенденцією зміни модальності миру та війни є поява глобального інформаційного простору, формування соціальних мереж та мережевого суспільства. Основною зброєю, поряд з фізичною (в тому числі і ядерною), стає інформаційна. Поява такого глобального простору переносить війну в когнітивну сферу і призводить до збільшення її просторового масштабу без прямого військового вторгнення і чітких рамок початку і закінчення війни.

На підтвердження другої тенденції знаходимо все більше наукових публікацій, що відображають еволюцію суспільних настроїв та політичних позицій на основі вивчення контенту соціальних медіа, соціальних мереж та онлайн дискурсу у них. Наприклад, стаття J. Driscoll та Z.C. Steinert-Threlkeld «Social media and Russian territorial irredentism: some facts and a conjecture» (J. Driscoll J., Steinert-Threlkeld Z.C. Social media and Russian territorial irredentism: some facts and a conjecture. *Post-Soviet Affairs*. 2020. No. 36(2). P. 101–121), в якій відображено еволюцію суспільних настроїв та політичних позицій у російськомовних громадах України після окупації території Криму Російською Федерацією.

Третя тенденція пов'язана із збільшенням можливостей для примусу невійськовими засобами, так званої «м'якої сили», яка за ефективністю можна порівняти з військовими засобами. Наприклад, цілеспрямовані кібератаки, які можуть здійснювати як державна розвідка, так і окремі особи, можуть спричинити серйозні ускладнення в енергетичній, банківській та фінансовій системах протидіючих країн. Все це відбувається таємно і не завжди можна встановити, звідки взялися кібератаки, тому незрозуміло, якій країні оголошувати війну. Загалом, якщо всі ці дії вважати оголошенням війни, то може виникнути ситуація постійної війни всіх проти всіх.

Прикладом впливу «м'якої сили» на ведення «гібридних війн» між країнами сучасності є діяльність угруповань хактивістів Anonypous під час військової агресії Російської Федерації проти України. Вони зламали переписки російських експортерів вугілля, нафти та газу, отримавши доступ до понад мільйонів електронних листів російського митного брокера, який займається експортерами нафтопродуктів, вугілля та скрапленого газу, чим створили загрозу економічної та політичної безпеки країни агресора. При цьому члени Anonypous не знайомі один з одним, походять з різних країн, не мають

чіткої внутрішньої будови, не співпрацюють з органами державної влади, а головним своїм завданням вважають допомога людям з різних країн.

Четвертою важливою передумовою зміни модальності війни та миру став процес глобалізації, який призвів до зворотних тенденцій, таких як: регіоналізація та міжцивілізаційне структурування нового світового порядку. Іншими словами «гібридна війна» – це боротьба за цінності, знищення цінностей супротивника і нав'язування власних. Культура, релігія, ідентичність стають і об'єктами, і засобами ведення війни. Цивілізації є чи не найбільшими скупченнями світового порядку, руйнування та захоплення яких розглядаються як спосіб встановлення регіонального та глобального панування.

Аналіз цих тенденцій призводить до гіпотези щодо того, що в ХХІ столітті під впливом тенденцій багатопольярного світу межі між війною і миром розмиваються через взаємопроникнення, зближення, поєднання цілей і засобів як мирного, так і військового часу, змішування як військових, так і невійськових аспектів. На прикладі російсько-української війни, яка спалахнула на території України, бачимо, що таке поєднання війни і миру породжує ситуацію глобального хаосу, призводить до втрати статусної ієрархії системи міжнародних відносин та існуючих структур як національної, так і міжнародної безпеки.

Олег Володимирович Павлишин

*д.ю.н., доцент, завідувач кафедри філософії права та юридичної логіки,
Національна академія внутрішніх справ
oleg55newmail@gmail.com*

ІДЕЯ МИРУ ЯК СКЛАДОВА ІДЕЇ ПРАВА

Активні суспільно-політичні процеси, які відбуваються в нашій державі в умовах агресії, повномасштабного вторгнення та війни, обумовлюють нові виклики для української правової науки, стимулюють вчених до акумуляції творчого потенціалу та активізації наукового пошуку. Ідея права належить до фундаментальних правових проблем (зокрема, Г. Гегель саме її вважав предметом філософії права), яка поставала у всі часи та розглядалася видатними мислителями різних епох. Вітчизняна традиція розробки ідеї права спирається на вчення П.Д. Юркевича, оригінальну характеристику ідеї права дає також П.І. Новгородцев. Положення про те, що головні світоглядно-ідейні джерела українського права – це антична філософія, християнська етика та римське право, у багатьох працях обґрунтовує М.В. Костицький і розвивають його учні та послідовники.

Варто відзначити роботи П.М. Рабіновича, С.І. Максимова щодо ідеї права, висвітлення окремих її аспектів у розвідках Г.В. Гребенькова, С.В. Ромашкіна й інших сучасних науковців. Ідея права розглядається вченими в контексті двох основних підходів – універсалістського та релятивістського. При цьому, незважаючи на важливість миру для різних дослідників упродовж всієї історії людства, практично не вивчалася місце цього концепту в будові правової знакової конструкції ідеї права, а також лише в окремих нечисленних працях розглядалися зв'язки ідеї миру з толерантністю та іншими конститутивними для права характеристиками та структурними елементами ідеї права (свободою, справедливістю, рівністю, загальним благом і порядком).

Окрім всезагального блага суспільну природу права виразно засвідчує солідарність, яка передбачає толерантність, адже неможливо діяти солідарно, якщо ти не сприймаєш замість індивіда та не визнаєш його право бути собою. З іншого боку, постає важливе питання про межі толерантності, адже у праві діалектично поєднуються суб'єктивні права та обов'язки, свобода та відповідальність, тому, толеруючи самість, захищаючи право людини на власну неповторну індивідуальність і самореалізацію, треба не забувати про свободу іншого – про можливість якнайбільш повної та максимально широкої самореалізації інших членів суспільства. Отже, проблема меж толерантності може бути вирішена тільки з